

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац
СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XVI међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(29–30. X 2021)

Књига III

РОМАН И ГРАД У МУЗИЧКОЈ УМЕТНОСТИ & ГРАД

Уређивачки одбор

- Мр Зоран Комадина, редовни професор (декан), Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Драган Бошковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Бранка Радовић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Јелена Атанасијевић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Анђелка Пејовић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд
Др Владимир Поломац, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Никола Бубања, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Часлав Николић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Катарина Мелић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Биљана Мандић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор, Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија
Др Ала Татаренко, ванредни професор, Филолошки факултет Универзитета „Иван Франко”, Лавов, Украјина
Др Зринка Блажевић, редовни професор, Филозофски факултет, Загреб, Хрватска
Др Миланка Бабић, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет Источно Сарајево, Босна и Херцеговина
Др Михај Радан, редовни професор, Факултет за историју, филологију и теологију, Темишвар, Румунија
Др Димка Савова, редовни професор, Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска
Др Јелица Стојановић, редовни професор, Филозофски факултет, Никшић, Црна Гора

Уредници

- Др Биљана Мандић, ванредни професор
Др Јелена Атанасијевић, редовни професор

Рецензенти

- Мр Зоран Комадина, редовни професор (Крагујевац)
Мр Јасна Вељановић, редовни професор (Крагујевац)
Др Марија Ђирић, редовни професор (Крагујевац)
Др Ивана Перковић, редовни професор (Београд)
Др Ира Проданов-Крајишник, редовни професор (Нови Сад)
Др Данијела Здравих Михаиловић, редовни професор (Ниш)
Др Саша Павловић, редовни професор (Бања Лука)
Др Наташа Црњански, ванредни професор (Нови Сад)
Мр Душан Ерак, ванредни професор (Источно Сарајево)
Др Јелена Беочанин, ванредни професор (Крагујевац)
Др Милена Медић, доцент (Београд)
Др Срђан Тепарић, доцент (Београд)
Др Марко Алексић, доцент (Београд)
Др Невена Вујошевић, доцент, (Крагујевац)
Др Кристина Парезановић, доцент, (Крагујевац)

Др Ратка Чолић, ванредни професор (Београд)
Мр Милан Вујовић, редовни професор (Београд)
Др Милан Максимовић, доцент (Београд)
Драган Марчетић, ванредни професор (Београд)
Др Данијела Димковић, доцент (Београд)
Др Војкан Илић, ванредни професор (Крагујевац)
Др Кристинка Селаковић, доцент (Крагујевац)

*Издавање овог зборника подржало је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и
финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/ 200198)*

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XVI међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(29–30. X 2021)

Књига III

**РОМАН И ГРАД
У МУЗИЧКОЈ УМЕТНОСТИ
&
ГРАД**

Уредници
Проф. др Биљана Мандић
Проф. др Јелена Атансијевић

Крагујевац, 2022.

О ТРЕЋОЈ, УМЕТНИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА XV МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА „СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ”

Музиколошки део Шеснаестог међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, под називом *Роман и град у музичкој уметности*, ове, 2021. године, обележили су радови тематски груписани у две радне секције, у оквиру којих су обрађене подетеме *Музика и медији*, *Роман као инспирација за музичко стваралаштво* и *Роман као инспирација за музичко стваралаштво, Драматургија у музици*.

Приложени радови овогодишњу тему сагледавали су из различитих научних перспектива. Научни дискурс, презентован у свим радовима, указао је на иновативне методолошке и теоријско-аналитичке приступе, који су примењивани током тумачења музичке форме и музичке драматургије у широком спектру. Прегнантне информације, којима обилују приложени радови, указале су на нове приступе током тумачења музичког дела, не само из српске, већ и европске, рецентније културне и музичке историје. Дивергентни истраживачки приступи изнедрили су поједине радове из релативно, недовољно проучаваних области, те се нове информације о музичким делима придружују већ постојећим радовима који доприносе очувању српске културно-уметничке баштине.

У оквиру обе секције изложено је укупно осамнаест радова, које су презентовали излагачи из различитих академских заједница. Поред представника града домаћина, ове године су то биле колеге из Београда, Источног Сарајева (Република Српска), Ужица, Ниша и Крушевца. Као и свих протеклих година, и овога пута реферати су утемељени на добро конципираној научној методологији и сви су представљени на високом аналитичком нивоу. Након двоструког, анонимног рецензентског поступка, једанаест радова се презентује широј научној јавности.

Без обзира на комплексност, захтевност и ширину постављене теме, *Роман и град у музичкој уметности*, радови су указали на различите аналитичке приступе у тумачењу драматургије музичког дела, али и на специфичан драмски израз, који иманентно обитава у свим видовима педагошке праксе. Једанаест научних радова, који чине овогодишњи *Зборник*, одликује систематичност, доследност и кохерентност у излагању, те су методолошким, аналитичким и иновативним приступима у потпуности успели да обогате медијски, музиколошки и теоријско-педагошки простор.

У секцији **Примењена и ликовна уметност**, представљени су радови из Историје уметности и Архитектуре са темом ГРАД. Укупно је учествовало девет учесника, од којих је један из иностранства (Хрватска) и објављено је шест радова. Референти потичу из академских институција у Београду, Крагујевцу и Загребу. Обрађена је Тема *Град* са подтемама *Град*, *Од полица до метропописа*, *Урбана археологија*, *Мегаполис – мегароман*, *Некрополе/Посиетрополе*, *Космополис: шопални град*, *универзум као град*, *звездани град*, *Урбани имагинаријум: урбане фантазије*, *град снова*, *виртуелни град*, *изгубљени град*, *урбане хиперполије*, *сајберград*, *симулакруми града*, *хиперреално*, *матрикс*, *Мрежа градова* и *урбокултурна друштво: град – провинција*, *град – (групи) град*, *Брзина урбаног дискурса*, *Град будућности*, *Smart City*, *Креативности*, *процес креативности* и *настава ликовне културе*, *Дигитално доба* и *традиционални ликовни медији* у

настави уметности, Уметности-софтвер, Град у уметности. Кроз већину радова обрађивана су различити аспекти и феномени урбанизма и стваралаштва архитектата. Приступ темама је инвентиван и значајан за различите контексте који су актуелни у професионалном смислу. Интересантан је критички приступ и анализа различитих активности „паметних градова“, антрозоологије са урбаним студијима; затим валоризација, визуализација и квалитет различитих урбаних амбијената; Иновативне урбане акције као подршка одрживом и интегралном развоју града; Инструментализација мапирања у архитектури- тумачење урбаног дискурса. Радови у секцији *Примењена и ликовна уметности* су постављени квалитетно и иноваторски, на основама савремених методологија. Разматрани су различити аспекти архитектуре и урбанизације и детаљно су дефинисане смернице за интеграцију иновација у архитектури. Аутори су јасно одговорили на представљене теме истраживања, које ће значајно обогатити теоријска научно-уметничка истраживања у овој области.

Крагујевац, септембар 2022. године

Уредници

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА СА XVI МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА
„СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ” / 5

О ТРЕЋОЈ, УМЕТНИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА
XV МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА
„СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ” / 9

РОМАН И ГРАД У МУЗИЧКОЈ УМЕТНОСТИ

Мелиша Б. МИЛИН

ОД СМРТИ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА ИВЕ ВОЈНОВИЋА ДО
ОТАЏБИНЕ ПЕТРА КОЊОВИЋА: МУЗИЧКО-СЦЕНСКА
ТРАНСПОЗИЦИЈА ДРАМСКОГ ПРЕДЛОШКА / 15

Сњежана Б. БУКИЋ-ЧАМУР

КОРЕЛАЦИЈА ЛАЈТМОТИВСКЕ ТЕХНИКЕ И ДРАМСКОГ ПЛАНА
У БАЛЕТУ *ДЕРВИШ И СМРТ* ВОЈИНА КОМАДИНЕ / 25

Милорад Т. МАРИНКОВИЋ

БЕОГРАДСКА КОМПОЗИТОРСКА ШКОЛА У 20. И 21. ВЕКУ –
ЕЛЕМЕНТИ КОНТИНУИТЕТА И ДИСКОНТИНУИТЕТА У
КОНТЕКСТУ СРПСКЕ И ЕВРОПСКЕ МУЗИКЕ / 35

Владимир М. ТРМЧИЋ

УТИЦАЈ ПРОГРАМНОСТИ НА РЕАЛИЗАЦИЈУ ЦИКЛУСА *LA
NATIVE DU SEIGNEUR* ОЛИВИЈЕА МЕСИЈАНА / 45

Тања З. МИЈАТОВИЋ

СТРУКТУРНИ И ФУНКЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ ИЛУСТРАТИВНЕ
И ИЛУМИНАТИВНЕ ЦИТАТНОСТИ У НЕОКЛАСИЧНОМ
БАЛЕТУ ИГОРА СТРАВИНСКОГ *ВИЛИН ПОЉУБАЦ* / 59

Неда Ј. НИКОЛИЋ

ЕЛЕГИЈА КАО ИНСПИРАЦИЈА У ДЕЛИМА
КЛОДА СЕБИСИЈА, ЕИТОРА ВИЛА-ЛОБОСА
И МИЛАНА МИХАЈЛОВИЋА / 73

Маја В. РАДИВОЈЕВИЋ СЛАВКОВИЋ и Кајсарина Д. ЛАЗАРЕВИЋ СРЕТЕНОВИЋ
SOUND OF METAL: „ГЛАСНА” СУПКУЛТУРА
И „БЕШУМНИ” САУНДТРЕК / 93

Милена М. СТАНОЈЕВИЋ

ГРЕТА КАО МЕТАФОРА – ХЕРМЕНЕУТИЧКА АНАЛИЗА
ЛИКА ЖЕНЕ У МУЗИЦИ РОМАНТИЗМА / 105

Милица Б. ЈОВАНОВИЋ

УСПЕШНОСТ У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРИЈЕМНИХ ИСПИТА ЗА ПРЕДМЕТ
СОЛФЕЂО НА ДРЖАВНИМ ВИСОКОШКОЛСКИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
ПРЕД ИЗАЗОВИМА НАМЕТНУТИМ ПАНДЕМИЈОМ COVID-19 / 117

Марија К. ТАНАСКОВИЋ
АКЦИОНЕ ПРИЧЕ КАО СРЕДСТВО ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ
СПОСОБНОСТИ АНАЛИТИЧКОГ СЛУШАЊА МУЗИКЕ КОД ДЕЦЕ
ПРЕДШКОЛСКОГ И МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА / 131

Ирена Р. СТАНИШИЋ
ДРАМСКА СТВАРАЛАЧКА ИГРА КРОЗ РИТМИЧКО-ПЛЕСНУ
АКТИВНОСТ НА ТЕМУ „ЖИВА БИЋА ЧУВАЈУ ЗЕЛЕНО” / 141

ГРАД

Божана В. ПАШАЈЛИЋ и Наталија З. БОГДАНОВИЋ
ТРГОВАЧКИ И ЗАНАТСКИ ОБЈЕКТИ СА ПРЕЛАЗА ИЗ XIX У XX ВЕК КАО
СТРУКТУРЕ ОБЛИКОВНОСТИ САВРЕМЕНОГ ГРАДСКОГ УРБАНИТЕТА
– СЛУЧАЈ ЈЕЗГРА ГРАДА КРАГУЈЕВЦА / 153

Ratka P. ČOLIĆ i Jovana M. BUGARSKI
INOVATIVNE URBANE AKCIJE KAO PODRŠKA ODRŽIVOM
I INTEGRALNOM RAZVOJU GRADA / 173

Нинослава Р. ВИЂЕНТИЋ
УПОТРЕБА УРБАНОГ АМБИЈЕНТА ПРИЛИКОМ ИЗБОРА И
ВИЗУЕЛИЗАЦИЈЕ НАРАТИВА САГЛЕДАНА НА ПРИМЕРУ
УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА ЧЕХОВ – МОТИВИ / 185

Вања Р. СПАСЕНОВИЋ
ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈА МАПИРАЊА У АРХИТЕКТУРИ:
ТУМАЧЕЊЕ УРБАНОГ ДИСКУРСА / 201

Suzana J. MARJANIĆ
ANIMAL URBANUM: ŽIVOTINJSKO CARSTVO U URBANOJ DŽUNGLI / 213

Ivana S. MANIĆ i Miloš S. Manić
„SMART CITY” U SRBIJI – REALNOST ILI FIKSIJA? / 225

Миа М. АРСЕНИЈЕВИЋ
ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ КОРИШЋЕЊА Е-УЏБЕНИКА У НАСТАВИ
ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ / 235

Ratka P. ČOLIĆ¹

*Univerzitet u Beogradu
Arhitektonski fakultet
Departman za urbanizam²*

Jovana M. BUGARSKI
*Univerzitet u Beogradu
Arhitektonski fakultet
Departman za urbanizam*

INOVATIVNE URBANE AKCIJE KAO PODRŠKA ODRŽIVOM I INTEGRALNOM RAZVOJU GRADA

U radu je dat pregled mogućnosti primene novih upravljačkih instrumenata održivog i integralnog teritorijalnog razvoja u uslovima kompleksnih i promenljivih uticaja na lokalni kontekst grada. Urbane inicijative za podsticanje inovativnih akcija su noviji instrument EU. Imaju za zadatak da podstaknu inovacije kroz proces ko-kreacije i podrže razvijanje i razmenu znanja o održivom i integralnom urbanom razvoju. Inovativne urbane akcije (IUA) su razvijene kroz deset projekata studenata prve godine master studija Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, generacije 2020/21, na primeru grada Kragujevca. Cilj rada je da istakne neke od prednosti IUA koje se ispoljavaju kroz ko-kreativni proces razvijanja projekata, iskorak ka inovacijama i značaj prostorne dimenzije upravljanja teritorijom.

Cljučne reči: upravljanje urbanim razvojem, održivo i integralno planiranje, ko-kreacija, inovativne urbane akcije, Srbija

1. Uvod

Kao sredstvo za postizanje integralnog urbanog razvoja, upravljanje urbanim razvojem je našlo svoju ulogu u različitim lokalnim kontekstima više ili manje razvijenih zemalja, ali i u zemljama u tranziciji (Jessop 2016). Srbija i dalje preduzima pionirske korake u oblasti upravljanja urbanim razvojem (Čolić et al. 2021). Svrha ovog rada je da doprinese postojećim naporima u primeni upravljačkih inicijativa iz perspektive visokog obrazovanja arhitekata-urbanista.

U uslovima brzih i nepredvidivih promena urbana područja se suočavaju sa različitim izazovima – degradacijom životne sredine i klimatskim promenama, digitalnom tranzicijom, demografskim starenjem, migracijama i socijalnim nejednakostima (EU Urban Agenda 2016; New Leipzig Charter, 2020), dok su u Srbiji urbana naselja dodatno pod uticajem tranzicije i EU integracija. Evropske politike urbanog razvoja su na liniji ovih procesa, kako kroz finansijsku podršku, tako i kroz negovanje strateškog, integralnog i inkluzivnog pristupa za rešavanje savremenih izazova urbanih područja. Jedan od novijih instrumenata podrške urbanim područjima su i Evropske urbane inicijative za podsticanje inovativnih urbanih akcija kroz razvijanje kapaciteta i znanja,

¹ ratka.colic@arh.bg.ac.rs

² Istraživanje je sprovedeno u okviru Centra za istraživačku delatnost Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu – Inovaciona laboratorija održivog razvoja.

politika/mera i komunikacije o održivom i integralnom urbanom razvoju (EC UIA 2020; Regulation EU 2021). Novi cilj, „Evropa bliža građanima” (EC, New Cohesion Policy 2021–27), uveden je u glavni politički okvir kao deo napora i posvećenosti integralnom teritorijalnom razvoju i podsticanju održivog urbanog razvoja. Lokalnim akterima se pružaju mogućnosti da preuzmu vodstvo u prepoznavanju i rešavanju različitih problema, ali, pre svega, da iskoriste svoje endogene (lokalno specifične) razvojne potencijale. Cilj Evropske urbane inicijative je da podrži gradove u okviru nove Kohesione politike na način da podstiče inovativnost i širi pozitivne rezultate testiranih primera, istovremeno podržavajući razvijanje kapaciteta, kreiranje politika i razmenu znanja o održivom urbanom razvoju.

Pomak ka upravljanju urbanim razvojem u Srbiji, uz podršku međunarodnih uticaja, evouluirala kroz okvir održivog i integralnog urbanog razvoja (Mueller et al. 2015). Podržan je i usvajanjem *Akcionog plana za Poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata 2019. godine*, koji čini okvir za planiranje i programiranje, kao i jačanje kapaciteta za apsorbovanje fondova EU. Osim prvih iskustava u praksi izrade lokalnih strategija integralnog urbanog razvoja, kao i nacionalne politike održivog urbanog razvoja, još jedan važan korak u ovom pravcu čine napor u visokom obrazovanju arhitekata i urbanista za osposobljavanje za rad na ovom polju (Fokdal et al. 2020). Usmerenje na praktično orijentisano učenje, primenu kolaborativnog pristupa i otvorenost za eksperiment, prepoznato je i kroz nacionalnu politiku, gde je laboratorija „Agenti promena” (*“Change agents” laboratory*) Arhitektonskog fakulteta uvrštena kao posebna mera (5.3.2.1) *Akcionog plana za sprovođenje Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine u periodu od 2020. do 2022. godine* („Sl.glasnik RS”, broj 28/2021).

Kao nastavak ovih iskustava, odabran je poligon za rad sa generacijom studenata master akademskih studija 2020/21. na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, na predmetu *Strategija integralnog urbanog razvoja*. Tematski okvir je bio „Inovativne urbane akcije”, sa osloncem na novi instrument EU za podršku integralnom urbanom razvoju. Ovaj instrument (IUA) je i sastavni deo mera za sprovođenje *Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine* (Trkulja et al. 2018). Uz saradnju Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu sa Filološko-umetničkim fakultetom Univerziteta u Kragujevcu, grad Kragujevac je omogućio saradnju mentora i studenata sa predstavnicima gradske uprave, javnih preduzeća i ustanova, radi obezbeđivanja pristupa podacima i dokumentima od značaja za razumevanje teritorije, boljeg sagledavanja problema i potreba, te kreiranja predloga projekata koji su utemeljeni na „realnoj” osnovi. Inovativne urbane akcije su se usmerile ka instrumentima za upravljanje razvojem teritorije, sa ciljem integracije sektorskih aspekata, uključivanja različitih aktera i koordinacije između različitih nivoa uprave.

U radu je dat prikaz provere mogućnosti primene inovativnih urbanih akcija na primeru kompleksnog i izazovnog urbanog područja u specifičnom institucionalnom kontekstu. Oslonac je na sledećim stanovištima:

- da se upravljanje urbanim razvojem bolje procenjuje kada se „više oslanja na praktično eksperimentisanje i učenje novih normi” (Hyden 2011: 19), za šta je poslužio poligon grada Kragujevca;
- da studenti teba da steknu znanje o širokom spektru urbanih problema i da ih treba pripremiti za nove planerske uloge, gde im je neophodno razumevanje urbanih politika, rada javnih službi i drugih aktera, i gde su im potrebne i veštine i razumevanje participacije i razvijanja mreža i partnerstava (Innes et al. 2010);

- da treba da unaprede razumevanje o tome kako inovativne urbane akcije mogu da imaju korisnu ulogu u planiranju i upravljanju održivim i integralnim urbanim razvojem.

Kolaborativne inovacije i ko-kreacija u upravljanju urbanim razvojem (Sørensen et al. 2016; Torfing et al. 2016; Brandsen et al. 2018) se koriste kao analitički okvir za procenu kolaborativnog procesa kreiranja predloga projekata, iskoraka ka inovativnim rešenjima i sagledavanja prostorne dimenzije upravljanja teritorijom. Procena rezultata procesa ko-kreacije može ukazati na potencijale i slabosti primenjene metodologije pri formulisanju predloga integralnih projekata urbanog razvoja, ali i na potrebu daljeg unapređenja znanja i saradnje za buduće inicijative praktično orijentisanog učenja kroz saradnju sa različitim lokalnim partnerima.

2. Upravljanje urbanim razvojem, ko-kreacija i kolaborativna inovacija

Upravljanje urbanim razvojem dobija primat u sprovođenju i finansiranju politika i jačanju fleksibilnosti javne uprave kako bi se odgovorilo na društvene probleme (Jessop 2016). Kao koncept, upravljanje urbanim razvojem je zasnovano na principima komunikativnog planiranja i pluralističke demokratije (Healey 2006). Usmerava se na diverzitet i međuzavisnost, procese koji podržavaju dijalog i promišljanje, razvijanje poverenja i sposobnosti za saradnju u suočavanju sa stalnom neizvesnošću i promenama, i traganje za rešenjima koja predstavljaju dobre rezultate za javnost. Komunikativni, kolaborativni procesi u inicijativama upravljanja urbanim razvojem omogućavaju razvijanje kapaciteta za učenje, praćenje, redefinisavanje, inovacije, mobilizaciju snaga za kolektivno delovanje, i utiču na veću otvorenost za eksperiment i pragmatički pristup (Healey 2006). Stoga se komunikacija, inovacije, eksperiment i kreativnost ističu kao kvaliteti koji su sastavni deo prakse upravljanja (Healey 2004).

Kolaborativni procesi delovanja kroz mreže saradnje i partnerstava, na koje se ko-kreacija oslanja, predstavljaju ključne aspekte novog javnog upravljanja (Torfing et al. 2016). Ovo interesovanje podstaklo je razvoj alternativne paradigme javne uprave pod nazivom „novo javno upravljanje” (*“new public governance”*) (Torfing et al. 2016), koja ima za cilj da transformiše ulogu javnog sektora od vlasti i pružaoca usluga u „arenu za zajedničko delovanje i ko-kreaciju” (*“arena for co-creation”*). Zadatak javnog sektora je da učestvuje u konstruktivnoj saradnji sa ključnim akterima, koji mogu pomoći u definisanju i rešavanju zajedničkih problema. To podrazumeva da stručnjaci i javni sektor rade zajedno i podstiče ih da izađu izvan okvira institucionalnog delovanja, da iskoriste iskustva, resurse, energiju i ideje korisnika, građana, organizacija civilnog društva, privatnih firmi i akademije (Torfing et al. 2016: 6).

Ko-kreacija se odnosi na slične prakse kao što su kolaborativno upravljanje, uključivanje lokalne zajednice, participacija građana i uključivanje javnosti (Brandsen and Honingh 2018). Ko-kreacija u javnom sektoru se definiše kao:

proces kroz koji dva ili više javnih i privatnih aktera pokušavaju da reše zajednički problem, izazov ili zadatak kroz razmenu različitih znanja, resursa, kompetencija i ideja, koje pojačavaju stvaranje javne vrednosti u smislu vizije, planova, politika, strategija, regulatornih okvira ili usluga, bilo kontinuiranim poboljšanjem rezultata, ili kroz inovativne promene korak-po-korak, koje transformišu razumevanje problema ili zadataka, i dovode do novih načina njihovog rešavanja (Torfing et al. 2016: 8).

Snaga koncepta ko-kreacije je u tome što „obuhvata ujedno i pluralitet različitih aktera čiji je cilj rešavanje javnog problema ili izazova, kao i inovativni potencijal koji se pojavljuje kada akteri teže rešavanju problema i uključuju se u proces zajedničkog i

transformativnog učenja” (Torfing et al. 2016: 9). Ko-kreacija ističe potencijal uticaja kolaborativne interakcije između različitih aktera i mogućnosti kreiranja novih i inovativnih rešenja. Smatra se da širenje arena za saradnju podstiče procese kolaborativnih inovacija (Hartley et al. 2013).

Kolaborativna inovacija se definiše kao proces kreativnog rešavanja problema kroz koji akteri deluju kako bi razvili i primenili inovativna rešenja za rešavanje urgentnih problema (Sørensen and Torfing 2016: 7). Tu je od značaja napor da se uključe relevantni akteri, da se omogući saradnja kako bi se iznedrila nova rešenja (Ansell and Torfing 2014). Sama inovacija uključuje razvijanje i realizaciju nove i kreativne ideje (Sørensen and Torfing 2016). U pitanju je namerna transformacija koja ima za cilj da koristi određenom pojedincu, grupi, organizaciji ili društvu u celini, ali je to i otvoren proces koji se oslanja na intuiciju, maštu, slučajna otkrića, i čiji je rezultat teško predvideti. Naime, nema garancije da će inovacija neizostavno dovesti do unapređenja (Hartley et al. 2013). Inovacija donosi nešto novo, ali da li se to smatra poboljšanjem ili retrogradnim korakom zavisi od percepcije posmatrača. Inovacija podrazumeva otklon od ustaljenih praksi i viđenja u određenom kontekstu (Sørensen and Torfing 2011). Inovacija može podrazumevati ili pronalazak nečega sasvim novog ili proizilazi iz usvajanja inovativnih rešenja razvijenih negde drugde. Naime, da li se nešto kvalifikuje kao inovacija ne određuje izvor, već kontekst njene primene (Sørensen and Torfing 2016: 5).

Prostorna dimenzija razvoja se prepoznaje u novijim EU politikama urbanog i teritorijalnog razvoja. Inicirana je kao vodeći princip kohezivne politike kroz pristup zasnovan na mestu (*“place based”*). Pri tome, koriste se i drugi termini za ovo značenje, kao što su „prostorna dimenzija” (*“spatial dimension”*), intervencije usmerene na područja, sagledavanje urbanog razvoja kroz prostorna „sočiva” (*“spatial lenses”*) i dr. Pristup je nastao kao rezultat uočavanja da se savremeni urbani izazovi različito manifestuju na različitim mestima. Koristi se za prostorno oblikovanje urbanih problema, kao i za sagledavanje njihovih karakteristika. Sa osloncem na prostornu dimenziju, ekonomski, ekološki i socijalni aspekti se analiziraju u celini, a ne odvojeno, jer se uzimaju u obzir njihovi kompleksni i isprepleteni odnosi (FMENCBNS 2017: 11). Prostorna dimenzija omogućava sagledavanje problema i potencijala urbanih područja (naselja), na više nivoa – od lokalnih samouprava, preko šire teritorije, do stvaranja mreža (Brenner 2004), kao i komunikaciju i saradnju između svih uključenih aktera. To je istovremeno i polazište i fokus integralnog pristupa urbanom razvoju. Takođe, ovaj pristup se ne odnosi samo na specifične potrebe svake teritorije, već sagledava koncentraciju znanja i veština lokalnog konteksta, koje oblikuju intervencije i rešenja prilagođena kontekstu. Pristup zasnovan na prostornoj dimenziji omogućava da se prevaziđu ograničenja sektorskih politika. Urbano siromaštvo, socijalna isključenost, visoka nezaposlenost, nejednakosti u ugroženosti javnog zdravlja, rastuće migracije i sa njima povezane posledice, neka su od glavnih žarišta politike urbanog razvoja (*EU Urbana agenda* 2016).

U narednom poglavlju je predstavljen metodološki okvir za procenu inovativnih urbanih akcija koje se ispoljavaju kroz ko-kreaciju predloga projekata, kroz iskorak ka inovativnim rešenjima i ukazuju na značaj prostorne dimenzije upravljanja teritorijom.

3. Metodologija

U radu predstavljamo rezultate studije slučaja primene inovativnih urbanih akcija na primeru grada Kragujevca, koje su formulisali studenti master programa.

Svrha rada je da doprinese istraživanjima primene ko-kreativnih procesa u različitim kontekstima. Kako ističu Brandsen et al. (2018: 300), za bolje razumevanje putanja i ishoda ko-kreativnih procesa neophodan je eksperiment i testiranje na polju javnih politika.

U studentskim radovima IUA su poslužile kao novi izvor energije za oslobađanje potencijala za lociranje specifičnih intervencija u prostoru čiji je cilj unapređenje urbanog okruženja. Sagledavanje kulturnih, ekonomskih, ekoloških, socijalnih i kulturnih aspekata kao celine, njihovih složenih i prepletenih odnosa, omogućila je prostorna dimenzija intervencije. Problemi i potencijali lokalnog okruženja, kao i predlozi projekata, proveravani su kroz dijalog sa predstavnicima lokalne zajednice. Oslanjajući se na teorijska istraživanja, u radu je predložen sledeći okvir za analizu:

- I) ko-kreativni proces – kroz uključivanje različitih aktera u kreiranje predloga u formi konsultacija, predavanja i zajedničke radionice sa relevantnim akterima, radi procene predloga projekata i ishoda i uticaja, odnosno glavnih mogućnosti i prepreka za razvoj nove prakse upravljanja za održivi urbani razvoj;
- II) inovacija – kroz uspostavljanje kriterijuma za programsko-prostorne intervencije i uvođenje novih tema, povezivanje prostornih intervencija sa akterima i resursima, i uvođenje novih upravljačkih instrumenata; i;
- III) prostorna dimenzija – kroz koju se otvara kritički ugao za eksperiment i omogućava sagledavanje ključnih prioriteta kvaliteta teritorije.

Triangulacija podataka iz opažanja, analize projekata i događaja na radionici i na stručnim panelima sa lokalnim akterima pružila je višestruki uvid u proces i dizajn IUA. Iako je svaki od ovih izvora podataka nedovoljan, oni pružaju dublji uvid u složene procese uvođenja inovacija kako u upravljanju urbanim razvojem, tako i u visokom obrazovanju arhitekata-urbanista.

4. Analiza i diskusija

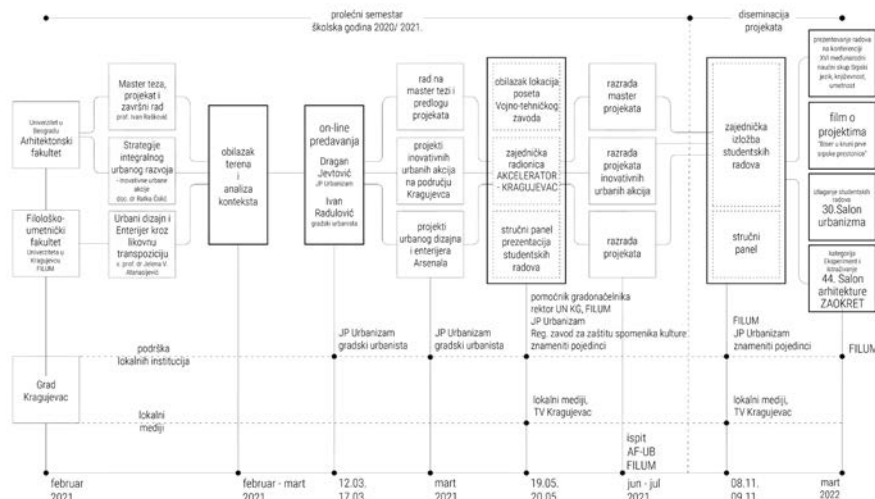
4.1 Ko-kreativni proces

Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu i Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu³, u saradnji sa Gradom Kragujevcem, zajednički su realizovali projekat „ARSENAL - INDUSTRIJSKO NASLEĐE”, tokom školske 2020/2021. godine. Projekat je obuhvatao izradu predloga inovativnih arhitektonskih ideja i urbanih akcija na lokaciji Vojno-tehničkog zavoda i široj teritoriji Kragujevca. Podstrek za inicijativu je bilo usvajanje *Strategije integralnog urbanog razvoja centralnog gradskog područja Kragujevca* (Jevtović i ostali 2012), čime se Kragujevac pozicionirao kao jedan od pionira u primeni savremenih principa i instrumenata održivog i integralnog urbanog razvoja i uvođenja inovacija, uz oslonac na mere *Strategije održivog urbanog*

3 Saradnja je ostvarena sa generacijom studenata školske 2020/21. godine u procesu izrade: master teza i projekata studenata Master akademskih studija Arhitektura, na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu (rukovodilac Master studija redovni profesor I.Rašković, asistent M.Kostić, MA); inovativnih urbanih akcija studenata prve godine Master akademskih studija Arhitektura i Integrisanih studija na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, na predmetu Strategija integralnog urbanog razvoja (rukovodilac predmeta docent dr R. Čolić, asistent J. Bugarski, MA); projekata na predmetima Urbani dizajn i Enterijer kroz likovnu transpoziciju, na Osnovnim akademskim studijama Odseka za primenjenu i likovnu umetnost Filološko-umetničkog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu (rukovodilac projekta vanredni profesor dr Jelena V. Atanasijević, u saradnji sa van. profesorom mr S. Drvenicom i van. profesorom dr umetnosti I. Pavlović - mentori na projektu).

razvoja Republike Srbije do 2030. godine („Sl. glasnik RS”, br.47/2019), koje podržavaju primenu IUA, razvoj braunfield lokacija, obnovu kulturnog i industrijskog nasleđa.

U cilju boljeg razumevanja, kroz kritičku refleksiju i proveru predloga, te prikupljanje različitih ideja, razmenu znanja i stimulisanje inovativnog razmišljanja, organizovana su predavanja i zajedničke radionice sa lokalnim stručnjacima i predstavnicima prakse: glavnim gradskim arhitektom, predstavnicima iz JP Urbanizam, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Kragujevca, EkoLogikaUrbo, istaknutim pojedincima, i uz podršku pomoćnika gradonačelnika, predstavnika Univerziteta u Kragujevcu, FILUM-a i Ekonomskog fakulteta (sl. 1).

Slika 1 - Grafički prikaz ko-kreativnog procesa

4.2 Inovacija

Predstavnici grada Kragujevca prepoznali su doprinos uloge akademske zajednice i svežine studentskih radova, koji, kroz različite prostorne dimenzije, obuhvataju IUA – integralne urbane projekte, na teme: „Staze umetnosti – EKG” (uključivanje u ERIH evropsku mrežu industrijskog nasleđa), „Kreativiranje” (uključivanje u UNESCO mrežu kreativnih gradova), „Socijalna inkluzija” (dečji centar u obdaništu VTZ), „Karijerno savetovanje”, „Koridor Lepenica”, „Zeleni urbani džepovi”, „Udahni Kragujevac” (*“Breathing Web”*), „Grad prilagođen mladima” (*“Youth friendly city”*) (sl. 2).

Inovativni iskoraci napravljeni su u domenu prepoznavanja nedovoljno iskorišćenih potencijala i pružanja rešenja problema u različitim sektorima, na različitim prostornim nivoima, povezujući se sa aktuelnim politikama urbanog razvoja kroz teme digitalizacije.

U novembru 2021.godine u Kragujevcu je održana zajednička izložba finalnih studentskih radova, a u martu 2022. godine rad pod nazivom „Akcelerator Kragujevac”, koji prikazuje celokupni ko-kreativni proces, selektovan je od strane žirija 44. Salona arhitekture u kategoriji *Eksperiment i istraživanje*. Rad je odgovorio na temu Salona, koji je stavio akcenat na *programske inovacije, uticaj projekta na korisnike i društvo u celini i aspekte u domenu humanizacije prostora i odgovornosti prema životnoj sredini i izgradnji zajednice*.

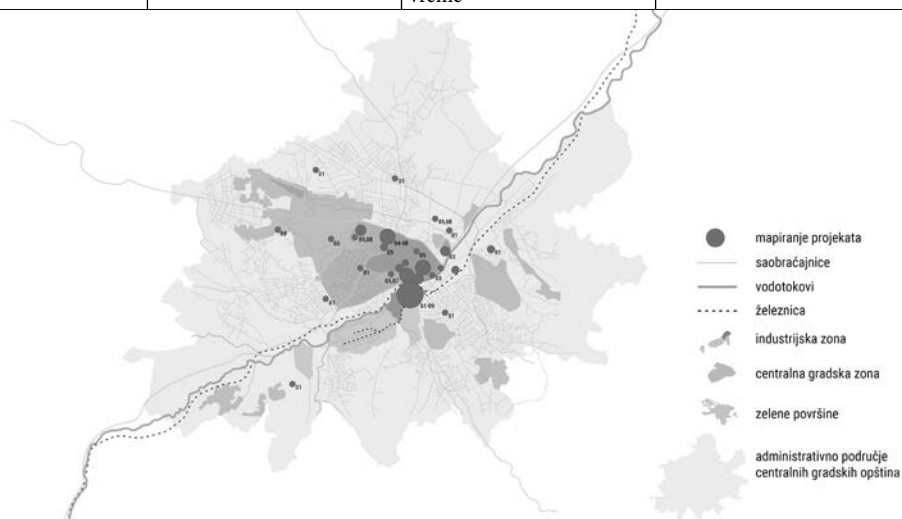
Slika 2 - Prikaz studentskih projekata

4.3 Prostorna dimenzija

Prostorni poligon za rad na predmetu nije bio unapred zadat, već su studenti do prostorne dimenzije svojih projektnih ideja dolazili kroz istraživanje, upoznavanje lokalnog konteksta i razgovor sa predstavnicima lokalne samouprave, proučavanje dokumenata i politika urbanog razvoja. Rezultati rada su projekti fokusirani na različita područja na teritoriji grada Kragujevca, ali i različiti prostorni nivoi – od pojedinačnih, „tačkastih” i disperzno raspoređenih prostornih intervencija, preko šire teritorije grada, do prepoznavanja potencijala za umrežavanje – predloga novih instrumenata urbanog razvoja zasnovanog na povezivanju gradova u regionu i Evropi (ERIH mreža industrijskog nasleđa, UNESCO mreža kreativnih gradova).

Tabela 1: Prostorni nivoi IUA

nazivi projekata	prostorni nivoi		
	mesto	Teritorija	mreža
Staze umetnosti	disperzni sadržaj koji postaje povezan/umrežen formiranjem jasno definisanih ruta	formiranje digitalnog prostora – e-platforna definisana za teritoriju grada Kragujevca	umrežavanje – povezivanje sa drugim gradovima i celinama u okviru ERIH mreže
KreAktiviranje	prenamena i adaptacija napuštenih objekata u okviru celine VTZ-a	fokus na više objekata i pripadajući javni prostor – <i>teritorija industrijske zone</i>	umrežavanje – programsko povezivanje sa kreativnim gradovima na globalnom nivou
Udahni Kragujevac (<i>Breathing web</i>)	pojedinačne, disperzne prostorne intervencije u gradskom području	<i>programsko teritorijalno povezivanje</i>	
Koridor Lepenica	uređenje više pojedinačnih celina otvorenih javnih prostora	<i>programsko i prostorno povezivanje</i> kroz definisanje pešačkih i biciklističkih staza	
Deca su ukras sveta	tačkasta prostorna intervencija (objekat vrtića u okviru VTZ-a) + centri u mesnim zajednicama	<i>programsko teritorijalno povezivanje</i> – kreiranje prostora za potrebe socijalne inkluzije	
Zeleni urbani džepovi	disperzne prostorne adaptacije – uređenje otvorenih javnih prostora	<i>programsko teritorijalno povezivanje</i> – definisanje čvorišta unutar mreže javnih prostora grada	
Karijerno savetovanje (Edukatorijum) Youth friendly	prenamena i adaptacija objekata i uređenje otvorenih javnih prostora u okviru VTZ	<i>teritorija industrijske zone</i> definisanje podcelina, načina korišćenja i prostorne distribucije kroz vreme	

Slika 3 - Prostorna dimenzija IUA

Zaključak

Ko-kreacija predloga projekata omogućava razmenu znanja, kompetencija i ideja i na taj način olakšava uzajamno učenje koje pomaže unapređenju razumevanja problema i generisanju novih i kreativnih rešenja. U osnovi, kolaboracija, ili saradnja, može omogućiti reviziju i uključivanje novih i kreativnih ideja, testiranje i odabir najperspektivnijih, ublažavanje otpora primeni kroz razvijanje osećaja zajedničkog vlasništva i diseminaciju inovativnih ideja. Opremljenje u radu je stvaranje fleksibilne platforme za uključivanje profesionalnih iskustava iz različitih disciplina i domena u nastavni proces. Fokus je na stvarnim problemima i nedovoljno prepoznatim potencijalima teritorije, praktično orijentisanom učenju i kolaborativnom pristupu, radu u interdisciplinarnim i transdisciplinarnim okruženjima i boljem razumevanju primene kako tradicionalnih, tako i novih instrumenata planiranja. Uspostavljeni okvir za obrazovanje kroz ko-kreaciju stvara složen i izazovan poligon za primenu i testiranje inovativnih pristupa obrazovanju, koji se vremenom prilagođava i dopunjava. Rezultati ovakvog pristupa su upečatljivi i autentični.

Studentski radovi ukazuju na mogućnosti aktiviranja nedovoljno iskorišćenih potencijala grada, uspostavljanje standarda za priključivanje u međunarodne mreže industrijskog nasleđa i kreativnih gradova, podsticanje zapošljavanja, bolje povezivanja akademije i privrede, unapređenje dostupnosti i kvaliteta javnih prostora, kreiranje novih vidova socijalnih usluga za društveno ranjive grupe, unapređenje kvaliteta vazduha i dr. Projekti su proistekli iz procesa ko-kreacije, i doprinose: podsticanju unapređenja kvaliteta života u kontekstu održivog urbanog razvoja; jačanju kulturnog identiteta i pozicioniranju grada u oblasti kulturnih, socijalnih i digitalnih inovacija; promociji visokokvalitetnih ambijentalnih urbanističkih celina, arhitektonskog i industrijskog nasleđa i jačanju prepoznatljivosti i atraktivnosti za ulaganja, i uključivanje u međunarodne mreže kreativnih gradova, industrijskog i graditeljskog nasleđa. Pored toga, prepoznaju nove upravljačke instrumente kao što su participacija, mreže i partnerstva.

Prostorna dimenzija inovativnih urbanih akcija je omogućila usmeravanje pažnje na razvoj braunfield lokacija i integrisanje mera intervencije u domenu zaštite životne sredine i rezilijentnosti, uređenja i unapređenja dostupnosti javnih prostora, edukacije i zapošljavanja, karijernog savetovanja, primene digitalnih tehnologija za inovacije, razvoja kulture i kulturnog stvaralaštva, zaštite graditeljskog nasleđa. Prostorni prikaz je omogućio otvaranje mogućnosti za kritičko sagledavanje i ukazivanje na mogućnosti drugačijeg načina delovanja. Pored toga, vizura kroz prostornu dimenziju je omogućila bolje očitavanje izazova za identitet grada, a u odnosu na to kako ih percipira lokalna politika, kako to vide građani, mediji, i šta su očekivanja biznisa. Rad na projektu je realizovan kroz organizaciju predavanja, zajedničke studentske radionice sa predstavnicima lokalnih institucija, stručne panele, izložbu završnih radova i izradu filma o projektu. Sve zajedničke aktivnosti u Kragujevcu su bile propraćene izveštavanjem u lokalnim medijima, a projekat „Akcelerator Kragujevac” je prihvaćen za izložbu na Salonu arhitekture 2022.

U ovom istraživanju prostorna perspektiva otvara kritički ugao za sagledavanje ključnih prioriteta kvaliteta teritorije. Na primeru Kragujevca prostorna dimenzija pomera fokus sa postojećeg načina delovanja i podstiče koordinisanje pažnje na nedovoljno iskorišćene potencijale teritorijalnog razvoja. Uz podršku uprave grada i civilnog sektora, akademske institucije prave male korake u pokušaju da ukažu na ulogu ko-kerativnih procesa, kolaborativne inovacije i prostorne dimenzije, kao poligona za eksperiment i podsticanje javne svesti o upravljanju urbanim razvojem.

Literatura

- Ansell i Torfing 2014: C. Ansell i J. Torfing, *Public Innovation and Collaboration Through Design*, Abingdon: Routledge.
- Brandsen i Honingh 2018: T. Brandsen, i M. Honingh, „Definitions of Co-Production and Co-Creation”, u: B. Taco, S. Trui i V. Bram (ur.), *Co-Production and Co-Creation, Engaging Citizens in Public Services*, Routledge, 9-17.
- Brandsen, Steen, Verschuere 2018: T. Brandsen, T. Steen, i B. Verschuere, „How to Encourage Co-Creation and Co-Production: Some Recommendations”, u B. Taco, S. Trui i V. Bram (ur.), *Co-Production and Co-Creation, Engaging Citizens in Public Services*, Routledge, 299-302.
- Brenner 2004: N. Brenner, *New State Spaces: Urban governance and rescaling of statehood*, Oxford, New York: Oxford University Press.
- Čolić 2015: R. Čolić, „Integrated Urban Development Strategy as an Instrument for Supporting Urban Governance”, *Serbian Architectural Journal SAJ* 7 (3), 317-342.
- Čolić, Milić, Petrić i Čolić 2021: R. Čolić, Dj. Milić, J. Petrić i N. Čolić, „Institutional capacity development within the national urban policy formation process – Participants’ views”, *Environment and Planning C: Politics and Space*, 1-25.
- EU 2016: EU, *Urban Agenda for the EU. Agreed at the Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters*, Amsterdam.
- EU 2021: EU. *Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 laying down common provisions*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>.
- European Commission 2020: European Commission, *New Leipzig Charter - The transformative power of cities for the common good*.
- European Commission 2020: European Commission. *Urban Innovative Actions (UIA)*. <https://smart-cities-marketplace.ec.europa.eu/news-and-events/news/2020/what-urban-innovative-actions>.
- European Commission 2021: European Commission. *Cohesion Policy 2021-2027*. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/.
- FMENCBS 2017: Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety. *Ten years after the Leipzig Charter; the enduring relevance of integrated urban development in Europe*. Federal Institute for Research on Building, Urban Affairs and Spatial Development (BBSR) within the Federal Office for Building and Regional Planning (BBR), Bonn. <https://agendastad.nl/wp-content/uploads/2017/08/Ten-years-after-the-Leipzig-Charter-low-res.pdf>
- Healey 2006: P. Healey, „Transforming Governance: Challenges of Institutional Adaptation and a New Politics of Space”, *European Planning Studies* 14 (3), 299-334.
- Hydén 2011: G. Hydén, „Making the State Responsive: Rethinking Governance Theory and Practice”, u G. Hydén i J. Samuel (ur.), *Making the State Responsive: Experience with Democratic Governance Assessments*, United Nations Development Programme.
- Innes, Judith, David Booher i Sarah Di Vittorio 2010: J. Innes, D. Booher, S. Di Vittorio, „Strategies for megaregion governance: Collaborative dialogue, networks and self organization”, *Journal of the American Planning Association*, 55-67.
- Jean, Sørensen i Torfing 2013: H. Jean, E. Sørensen i J. Torfing, „Collaborative innovation: A viable alternative to market competition and organizational entrepreneurship”, *Public Administration Review* 73, 821-830.
- Jessop 2016: B. Jessop, „Territory, Politics, Governance and Multispatial Metagovernance”, *Territory, Politics, Governance*, 8-32.
- Jessop, Brenner 2008: B. Jessop, N. Brenner, „Theorizing sociospatial relations”, *Environment and Planning D: Society and Space* 26, 389-401.

- Jevtović, Čolić, Cerhe 2013: Д. Јевтовић, Р. Чолић, И. Церхе, *Стратегија интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца*, Kragujevac: Дирекција за урбанизам.
- Müller, Wehrmann, Čolić, Fürst, Begović, Jochheim-Wirtz, Božić, Ferencak i Zeković 2015: H. Müller, B. Wehrmann, R. Čolić, A. Fürst, B. Begović, C. Jochheim-Wirtz, B. Božić, M. Ferencak i S. Zeković, *Strengthening of Local Land Management in Serbia. Results of 6 Years of German-Serbian Cooperation*, Belgrade: AMBERO Consulting Representative Office Belgrade, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
- Sørensen i Torfing 2011: E. Sørensen, J. Torfing, „Enhancing collaborative innovation in the public sector”, *Administration & Society* 43, 842-868.
- Sørensen i Torfing 2016: E. Sørensen, J. Torfing, „Co-initiation of collaborative innovation in urban spaces”, *Urban Affairs Review* 54 (2), 388-418.
- Torfing, Sørensen i Roiseland. 2016: J. Torfing, E. Sørensen i A. Roiseland, „Transforming the Public Sector into an Arena for Co-Creation: Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward”, *Administration & Society* 51 (5), 1-31.
- Trkulja, Čolić i Maksin 2018: S. Trkulja, R. Čolić, M. Maksin, *Sustainable and Integrated Urban Development Strategy of the Republic of Serbia until 2030*, Ministry of Construction, Transport and Infrastructure, supported by Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
- UN HABITAT 2016: UN HABITAT, *New Urban Agenda. Adopted at the United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III) in Quito, Ecuador*.
- Vlada RS 2019: Vlada Republike Srbije. *Akциони plan za Poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata*. https://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/akcioni_planovi/ap_pg_22.pdf
- Vlada RS 2019a: Vlada Republike Srbije, *Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, Službeni glasnik RS*, broj 47/2019.
- Vlada RS 2020: Vlada Republike Srbije, *Akциони plan za sprovođenje Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine u periodu od 2020. do 2022. godine, Sl.glasnik RS*, broj 28/2021.

INNOVATIVE URBAN ACTIONS IN SUPPORT OF SUSTAINABLE AND INTEGRATED URBAN DEVELOPMENT

Summary

The paper gives an overview of the possibilities of applying new governance instruments for sustainable and integrated territorial development in the conditions of complex and variable influences on the local context of the city. Urban initiatives to encourage innovative actions are a newer instrument of the EU. They encourage innovation through the process of co-creation and support the development and exchange of knowledge on sustainable and integrated urban development. Innovative urban actions (UIA) were developed through ten projects of master's students at the Faculty of Architecture in Belgrade on the case of the city of Kragujevac. The aim of the paper is to highlight some of the advantages of UIA that are manifested through: collaborative process of creating project proposals, a step towards innovative solutions and the importance of the spatial dimension of territorial governance. Students' projects indicate the possibilities of activating the underutilized potential of the city, urban regeneration, renewal and protection of industrial and culture heritage, joining international networks of industrial heritage and creative cities, improving accessibility and quality of public spaces, creating new social services, encouraging employment and career counseling, developing measures to mitigate and adapt to climate change, improving urban mobility and digitalization.

Key words: urban governance, sustainable and integrated planning, co-creation, urban innovative actions, Serbia

Ratka P. Čočić
Jovana M. Bugarski

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78.01(082)
37.036(082)
711.4(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Српски језик, књижевност,
уметност (16 ; 2022 ; Крагујевац)

Српски језик, књижевност, уметност. Књ. 3, Роман и град у музичкој уметности ; &
Град / уредници Биљана Мандић, Јелена Атанасијевић. - Крагујевац : Филолошко-
уметнички факултет, 2022 (Земун : Бирограф комп). - 246 стр. : илустр. ; 24 cm

Текст ћир и лат. - Радови на срп. и хрв. језику. - Тираж 150. - Стр. 5-8: О књигама са XVI
Међународног научног скупа "Српски језик, књижевност, уметност" / Уредништво. - Стр.
9-10: О трећој, уметничкој књизи зборника са XV Међународног научног скупа "Српски
језик, књижевност, уметност" / Уредници. - Напомене и библиографске референце уз
радове. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-80596-12-9
ISBN 978-86-80596-17-4 (низ)

а) Музичко дело - Анализа - Зборници б) Уметничко образовање - Зборници
в) Урбанизам - Зборници

COBISS.SR-ID 77782025